

Publicist Viktor Blažič

je zagotovo eden najboljših analitikov komunističnega in postkomunističnega režima na Slovenskem. Takoj po vojni se je kot mlad fant znašel v Knoju, kjer je od blizu spoznal delovanje revolucionarne vojske. Tako kot nekateri drugi intelektualci je tudi on postal oporečnik komunistični oblasti – kolikor je to v trdem udbovskem režimu sploh bilo mogoče.

Krivda in greh?

Ker doma oporečniških člankov ni mogel objavljati, je objavljati v tržaški reviji *Zaliv*, ki jo je urejal pisatelj Boris Pahor. Ob trideseti obletnici genocida nad domobransko vojsko je dozorela misel, da bi svojega tedanjega oporečniškega vzornika Edvarda Kocbeka spodbudili k intervjuju, kjer bi izrazil svoje kritično mnenje o tem silnem dogodku. Blažič je pri pripravi intervjua aktivno sodeloval, zato je bil skupaj s Francem Miklavčičem aretiran in obsojen. Primer je režimu rabil za zastraševanje vseh tistih, ki bi si drznili spraševati o prepovedanih temah.

Pred tremi leti je to temo obdelal v svoji knjigi *Svinčena leta*.

Naša revolucija in svet

Ko je Mladinska knjiga istega leta izdala prevod svetovno znane knjige *Črna knjiga komunizma* in ko smo v Ljubljani polušali njenega glavnega avtorja Francoza Stephana Courtoisa, smo lahko ugotovili presretno dejstvo, da v knjigi, ki sicer

obdeluje komunistične genocide po vsem svetu, ni slovenskega primera. V njej ni niti temeljnih podatkov o poteku komunistične revolucije med vojno, o povojnem genocidu nad domobranci ter o povojnem udbovskem terorju nad vsemi, ki jih komunisti niso videli v svojem konceptu. Slovenci se še vedno ne zavedamo docela, da je bila naša medvojna (!) komunistična revolucija pravzaprav ena najbolje načrtovanih, vodenih in temeljitih v svetovnem merilu. Tudi zato je bilo njeno povojno nadaljevanje tako temeljito.

Tega se ne zavedamo iz vsaj treh razlogov: ker smo močno indoktrinirani z mitično podobo o partizanah kot izključno narodnoosvobodilnih borcih, ker še vedno nimamo objavljenih Kardeljevih medvojnih besedil in ker se na sploh naša zgodovinska stroka zateka k formalističnemu, deklarativne-

mu zgodovinopisju, pri čemer se izogiba pravzaprav vsemu bistvenemu, kar se je dogajalo. Vzemimo za primer samo geslo o Ozni v *Enciklopediji Slovenije*. Zajeti so datumi in formalistični opis tega, kar naj bi (!) počela, prav nič pa ne vzemo o tem, kar je (!) počela.

Če je *Črna knjiga komunizma* tisto berilo, iz katerega se danes ljudje po svetu informirajo o početju komunistov v 20. stoletju, potem smo Slovenci tu spet prikrajšani. Verjetno je glavna težava pri tem naš skraj-

no omejeni jezik, saj tuji preučevalci ne morejo brati naše literature.

Svinčena leta

Tudi z Blažičevo knjigo *Svinčena leta* smo prizadeti. Res je, da je ta knjiga predvsem namenjena domačemu bralstvu, vendar je v njej napisana analiza komunističnega sistema tako kakovostna, da se lahko meri s katerim koli tovrstnim svetovnim delom. Blažič je knjigo razdelil v dva dela. V prvem, po katerem je knjiga dobila naslov, opisuje svojo osebno zgodbo iz 70. let. Toda to nikakor ni opis samo njegove intimne zgodbe, ampak se pripoved ves čas ukvarja s takratno slovensko in jugoslovansko stvarnostjo. Že samo ta del je izvrstna analiza takratnega trdega komunističnega režima in v slovenski publicistiki ji zagotovo ni para. Blažiču je osebna izkušnja le izhodišče za prikaz delovanja režima. Drugemu delu knjige je dal zgovoren naslov *O prevladi des-*

truktivnega nagiba. Verjetno je to najbolj poglobljena analiza delovanja udbovsko-komunistične miselnosti in prakse. Avtor nas vodi skozi na videz zapletene, vendar hkrati preproste labirinte. Seznanja nas s psihološkim in razumskim profilom komunistične miselnosti. Teror in strah sta glavni, nikakor pa ne edini orodji, s katerima so komunisti obvladovali ljudi.

Teža resnice

Vprašanje je, ali bo Blažičeva knjiga kdaj prevedena v katerega od svetovnih jezikov, s čimer bi tuji avtorji dobili v roke izjemno poglobljen zapis o delovanju komunističnih oblastnikov. *Svinčena leta* so knjiga, ki v Sloveniji zagotovo ni mogla postati uspešnica. Povprečni indoktrinirani Slovenec bi namreč težko prenesel težo resnice, ki jo razgalja. Poleg tega je izšla hkrati z Bajtovim *Bermanovim*

dosjejem – to je zagotovo najpomembnejša slovenska knjiga po letu 1990, ki se loteva iste teme – in tako v njegovi senci. Da slovenska demokratizacija hudo šepa, je pokazal tudi odziv na Blažičevo knjigo v *Delovih Književnih listih*, kjer je bila s strani Delovega mlajšega novinarja deležna nadvse bizarne negativne kritike. Če ne bi živeli v Sloveniji, bi nad njo lahko samo strmeli, ker pa živimo v Sloveniji, nas *Delov* izpad ni preveč presenetil.

Senca holokavsta

Že pred časom je Viktor Blažič napisal svoje novo analitično delo, ki pa je žal obležalo na uredniški mizi neke založbe. V njem se je lotil spomenice, ki jo je aprila 1942 italijanskim okupacijskim oblastem poslal dr. Lambert Ehrlich, in podobnega pisma škofa dr. Gregorija Rožmana iz septembra istega leta. Središčna točka Blažičeve pozornosti je medvojni revolucionarni teror (čeprav se besedi revolucija skrbno izogiba) in povojni genocidni pomor domobranske vojske.

Zdaj je *Nova revija* (številka 241–242) objavila daljši odlomek te najnovejše Blažičeve neobjavljene knjige, ki mu je dal naslov *Senca slovenskega holokavsta*. Nadnaslov, verjetno uredniški, *Krivda in greh* nas spomni na podobno delo Spomenke Hribar iz srede 80. let. Blažič nas s svojim značilnim analitičnim, umirjenim in izjemno poglobljenim pristopom popelje v 70. in 80. leta. V 70. letih se je poboja domobrancev, prvič, lotil Kocbek, sredi 80. let pa Spomenka Hribar. Znova nas je opozoril na pogum, ki sta ga oba avtorja izrazila s tema svojima gestama.

Apologet in kritik

Isto leto, kot je bil v tržaški reviji objavljen Kocbekov intervju, je Josip Vidmar, siva eminenca socialističnih intelektualcev, v reviji *Sodobnost* objavil svoje razmišljanje o poznih Cankarjevih delih. Blažič meni, da se je Vidmar celo pri Cankarju zbal vzpodbud za osmišljanje žrtev komunističnih pobojev. Danes, komaj 25 let kasneje, se komajda zavedamo,

kako dosledno totalitarni so bili pogledi na vseh področjih takratne uradne Slovenije. Vrednost Blažičeve študije je, da nas na to spomni in nam prikaže vso sprevrženost takratne uradne misli. Vidmar je vse podredil karieri in s tem režimu. Zanj niti Ivan Cankar ni bil na liniji. V nasprotju z Vidmarjem so Kocbeka vprašanja terorja in plitkosti komunističnega režima – vsaj po vojni – precej vznemirjala. Kot poznavalci Kocbeka dobro vedo, je bil med vojno oziroma revolucijo velik apologet revolucionarnega spreminjanja sveta.

Poskušati razumeti

V *Novi reviji* doslej še ni bilo objavljene tako poglobljene analize komunističnega genocida. Če pravimo, da je zelo pomembno, če ne celo najpomembnejše, **poskušati razumeti** vzroke in potek komunističnega genocida, predvsem njegov glavni medvojni del, potem je Blažičev pri-

njih let o tem času, bo zlahka spoznal, da je bila medvojna revolucija v Sloveniji najbolj temeljita revolucija v tistem času v svetovnem merilu. V Courtoisovi *Črni knjigi komunizma* bi morala zato imeti eno vodilnih vlog, tako pa je zaradi naše majhnosti in francoske površnosti v njej sploh ni.

To revolucijo je vodila peščica poklicnih revolucionarjev s pomočjo v španski revoluciji izurjenega vojaškega kadra. Mimogrede, Slovenci smo o španski revoluciji oziroma državljansko vojno povsem pristransko informirani. Vsa literatura, ki je o tej vojni izšla v Sloveniji, je bila izrazito pristranska in apologetska do komunistične strani. Pravzaprav je za nas španska revolucija svojevrstna bela lisa, in dokler ne bo nekdo izdal objektivne knjige o dogajanju v Španiji pred drugo svetovno vojno, bomo marsikaj težje razumeli. Komunistični teror je bil namreč tam mnogo bolj pozverjen kot Francov, za

tek. Je eno IN drugo. Je oboje hkrati. Če negiraš eno, negiraš drugo." Blažič se je prvi spopadel s tem destruktivnim mnenjem. Moralo je poteci celih petnajst let, kar zgovorno pričča, v kakšnem intelektualnem močvirju tiči Slovenija.

Blažič citirano idejo Spomenke Hribar označi za sprevrženo. Sprejeti takšno idejo pomeni privoliti v genocid. Postavil je vprašanje o tem "začetku" oziroma kaj se je iz njega izcimilo. Teror, aretacije, zaplembe, 45 let trdega udbovskega sistema. Res lep začetek, ki ga je omogočil genocidni pomor domobranske vojske. Čeprav je Blažičeva misel tudi tu ves čas natančna in izjemno poglobljena, včasih premalo pretehtano uporabi kakšen termin, ki ni najboljši. Tako za povojni veliki pomor uporabi tudi besedo maščevalnost, kar pa je sporno. Maščuješ se nekemu, ki ti je naredil krivico. Kakšno krivico pa je komunistom povzročilo tis-

Spomenka Hribar

Viktor Blažič

Fotografiji: Dane Kostrič

katerega povprečni (indoktrinirani) Slovenec misli, da je edini obstajal. tih (najmanj!) 59 Slovencev, ki so jih ti postrelili že leta 1941, kaj 26 družin, 16 duhovnikov oziroma skupno več sto pomorjenih civilistov leta 1942, kar je posledično povzročilo okupatorjevo vzpostavljanje "reda in miru" z množičnimi streljanji talcev in odgoni stotin in stotin ljudi v taborišča? Povojni in medvojni poboji, na slednje vsi pozabljajo, so bili del sistema komunistične revolucije. Termin maščevalnost tu samo zamagljuje bistvo problema in na neki način teror celo opravičuje.

katerega povprečni (indoktrinirani) Slovenec misli, da je edini obstajal.

Privoliti v genocid

Osrednji del svojega prispevka v *Novi reviji* je Viktor Blažič posvetil osupljivim besedam Spomenke Hribar v svojem znanem besedilu *Krivda in greh*, ki se glasijo: "S samim tem dejanjem, s pobojem domobrancev, je bila na novo, z grozo fizičnega izničenja dela naroda, dosežena zednitev. Ta zločin je HKRATI začetek. Hkrati ZLOČIN in hkrati ZACETEK. Samo-potrđitev naroda. Nekakšna samo-ustanovitev. Je zločin in je zač-

Konec prihodnjice
Ivo Žajdela